

ETNOGRAAFIA MUUSEUM

Küsimusleht nr. 68

NAISTE SÄRGID

Lugupeetud kaastööline.

Etnograafia Muuseumi kogudes on rohkesti naiste särke, mis on erinevad oma lõikelt, kaunistusviisilt jne. Kirjalikke ülestähendusi on aga väga vähe, mille tõttu ei ole võimalik saada ülevaadet paikkondlikest erijoontest nende ajaloolises arengus. Selle lünga täitmiseks koostatigi käesolev küsimusleht. Materjali kogumisel küsitlege just oma kodukandi vanemaid inimesi, kes veel ise on kandnud või mäletavad vanemaid särke. Erilist rõhku pange särgi üksikosade, kaunistuste jne. rahvapäraste nimetuste väljaselgitamisele, samuti vanade joonte kadumise ja uute tekkimise aja kindlakstegemisele.

Vastused palume saata veel käesoleva kvartali jooksul.

Naiste särgist üldse.

1. Missugune joonisel esitatud skeem on sarnane vanemale teie kandis esinenud särgile? Kui kohalik vanem särk on erinev toodud skeemidest, siis joonistage ise sellest skeem!

2. Missugused olid vanema särgi ja selle üksikosade kohalikud nimetused?

3. Millal teie kandis veel kanti vanemat tüüpi särki?

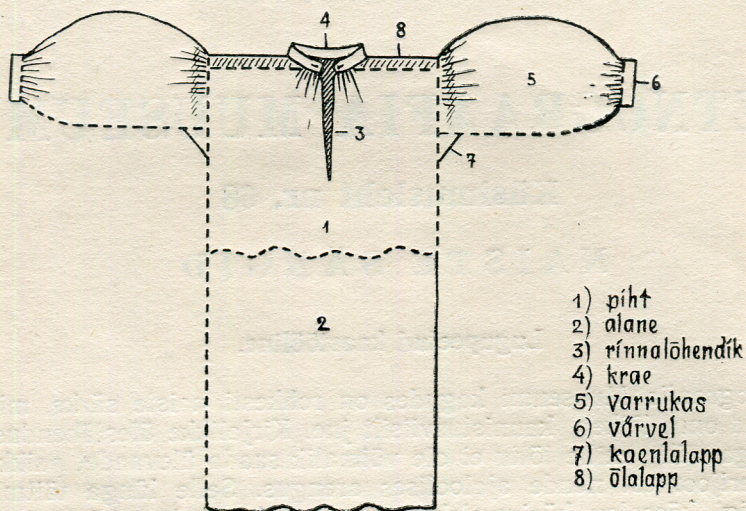
4. Missuguseid uuemaid särke ümbruskonnas mäletatakse? Joonistage igast eri tüübist skeem, lisage üksikosade nimetused ja märkige, millal neid hakati kandma!

5. Iga eri särgi puhul märkige, missugusest materjalist see valmistati, kuidas lõigati juurde, õmmeldi ja kaunistati, kuidas kantil!

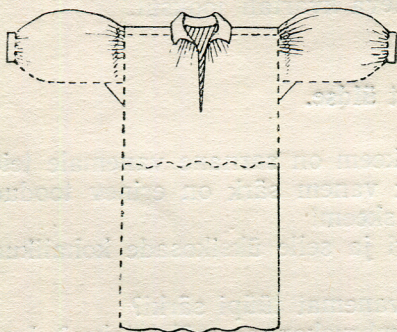
6. Missugused neist särkidest olid pealistrõivaks, missugused alusrõivaks (pesuks)?

7. Missugused on ümbruskonnas tarvitavad särgid tänapäeval? Joonistage nende skeemid ja märkige üksikosade nimed!

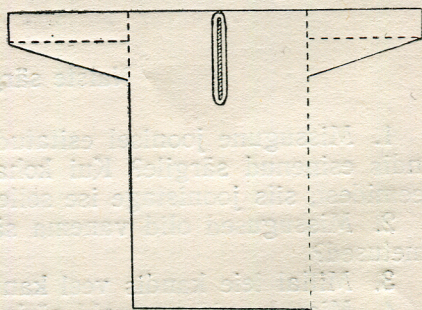
8. Kas särgid on tehtud kodus või ostetud poest?
 9. Kirjeldage, missugusest materjalist, kuidas õmmeldi ja on kaunistatud kodus tehtud särgid!

Joon. 1.

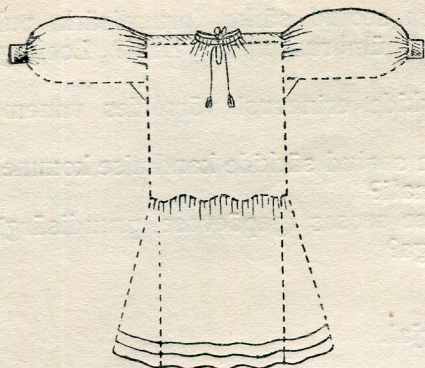
Joon. 2.

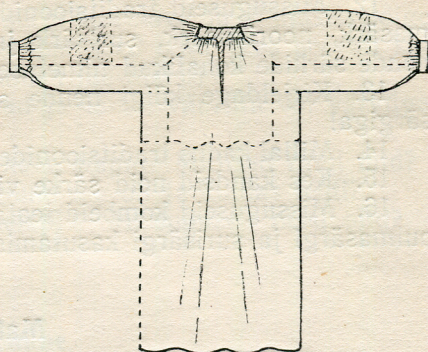
Joon. 3.

10. Missuguseid vabrikusärke eelistavad vanemad, missuguseid nooremad (materjal, lõige, kaunistus) naised?

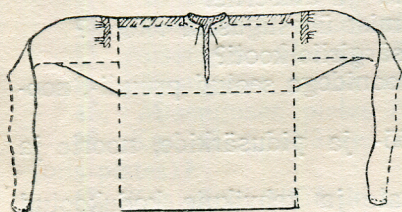
11. Missuguseid kombeid peetakse praegu silmas seoses särkide valmistamise ja kaunistamisega?

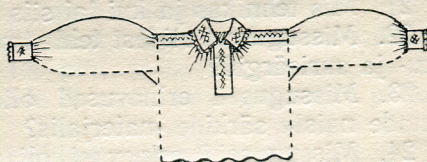
Joon. 4.

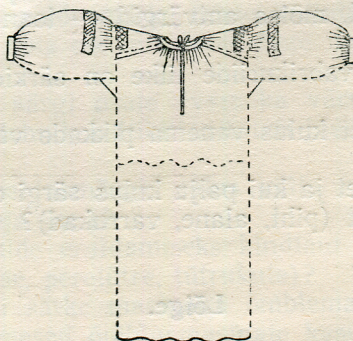
Joon. 5.

Joon. 6.

Joon. 7.

Joon. 8.

12. Missuguseid traditsioonidega seotud särke (pruudisärk, pulmasärk, noorikusärk, surisärk jne.) ümbruskonnas tunti? Loetlege nende särkide kohalikud nimetused!

13. Kirjeldage kõigi nende särkide erinevusi võrreldes vanema särgiga!

14. Millal kadus traditsioonidega seotud särkide kandmise komme?

15. Kes kandsid neid särke viimati?

16. Missuguseid kombeid teatakse seoses igapäevase, pruudisärgi, pulmasärgi ja surisärgi kasutamisega?

Materjal.

17. Missuguseid särgiriide kangaid (varruka, piha, alase, jaku) kooti kodus ja kuidas neid koha peal nimetati?

18. Kui lai tehti (mitu pasmast) varruka-, piha- ja alaseriie?

19. Mis tehnikas kooti varruka-, piha- ja alaseriie?

20. Kas esines kogu särgi valmistamist ühesugusest riidest?

21. Mis tehnikas ja kui lai siis see särgiriie kooti?

22. Missugusest riidest tehti traditsioonidega seotud pruudi-, nooriku- ja surisärgid?

23. Missugused erinevused olid töö- ja pidusärkide, noorte ja vanade naiste särkide materjalis?

24. Missuguseid erinevusi oli jõukate ja kehvikute kodukootud särgiriiete vahel?

25. Missuguseid rahva tähelepanekuid ja kombeid teatakse ümbruskonnas seoses särgiriide kudumisega?

26. Millal hakati särkide valmistamiseks vabrikuriiet kasutama?

27. Kes olid esimesteks vabrikuriide kasutajaiks (jõukad perenaised, küla käsitöölised, mõisa antvärgid — toaneitsid, köögitudrukud jne.)?

28. Missuguseid vabrikuriide liike on särkideks tarvitanud jõukad, kehvikud?

29. Kui palju riiet kulus vanema pikkade varrukatega särgi valmistamiseks?

30. Missugust riiet ja kui palju kulus särgi osadeks selle tegemisel kolmest eri riidest (piht, alane, varrukad)?

Lõige.

31. Kuidas lõigati särgi piht, kuidas alane?

32. Kas särgi allosa laiendamiseks pandi siilud?

33. Missugused need siilud tehti ja kui kõrgele nad ulatusid (kaenla alla, vöökohani jne.)?

34. Missugune ja kuidas tehti särgi kaelaava ja rinnasisselõige?
35. Kas särgil olid õlalapid? Kuidas need tehti (kas pöörati kaelaavast väljalõigatud riidest või eraldi riide tükist)?
36. Missuguse lõikega (kui pikad ja laiad, värvlita või värvliga) ja kuidas valmistati varrukad?
37. Mis otstarbel tehti särpile kaenlalapid? Millised need olid?
38. Kas särgil oli krae? Missugune see oli ja kuidas tehti?
39. Mispärast tehti särpile kraelapid? Missugused need olid?

Õmblemine.

40. Kes särgid valmistas (kas igaüks ise, keegi kindel perekonnaliige või käsitööline)?
41. Mis aastaajal särke üldiselt õmmeldi?
42. Missugustel nädalapäevadel alustati õmblemist, mispärast?
43. Missuguse niidiga särgid õmmeldi käsitsi?
44. Missuguses pistes õmmeldi särgi küljed, siilud, varrukad?
45. Missuguses pistes õmmeldi piht alase külge?
46. Kas särgi allääres oli riide kootud serv või tehti palistus (mis pistes)?
47. Kas särgi alläärde on õmmeldud pook või pael?
48. Kas ja kui pikalt jäeti särgi küljed allääres õmblusest lahti, lõhandikuks?
49. Mis pistes ja kuidas lõhandik valmistati?
50. Mis pistes ja kuidas tehti rinna kinnis?
51. Kuhu ja kuidas tehti särpile krooked ja voldid?
52. Missuguseid eraldusmärke (riste, rattaide jne.) tehti särkidele, et oleks teada, kelle oma ese on? Joonistage nende märkide skeemid, tooge nimetused!
53. Missugusele särgi osale (varruka värvlile, kraele, õlalapile jne.) ja missuguses tehnikas (tikiti, pilutati jne.) eraldusmärk valmistati?
54. Kes need eraldusmärgid talus välja mõtles (iga uus pere-naine, särkide õmbleja jne.)?
55. Kas oli särkide eraldamiseks kindlaid märke sotsiaalse seisundi järgi (perenaise, peretütre, tüdrukute)?
56. Millal hakati särke masinaga õmblema?
57. Kes olid esimesed õmblusmasinate kasutajad ümbruskonnas?
58. Kui palju oli harilikult naisel särke (tüdrukul kaasavaraks, eraldi jõukal ja kehvikul; perenaisel, popsinaisel, taluteenijal)?
59. Missuguseid erinevusi oli töö- ja pidusärkide, jõukate ja kehvikute särkide valmistamisel?

Kaunistused.

60. Missuguseid särke kaunistati?
61. Missuguse niidiga ja mis tehnikas kaunistused tehti?
62. Missugused osad särgil kaunistati (õlalapid, varrukavärvlid, krae, rinnaesine)?
63. Missuguseid särgi kaunistusi ümbruskonnas mäletatakse? Joonistage nende skeemid ja lisage igale kohalik nimetus!
64. Kust võeti särgi kaunistuse kirja motiive (vanadelt särkidelt, mustrilehtedest jne.)?
65. Missugustes pistetes tikiti särke ja kuidas neid koha peal nimetati?
66. Missuguseid pilusid (lihtpilu, põimpilu jne.) kasutati särkide kaunistamisel ja kuidas neid nimetati?
67. Missuguseid pitse kasutati särkide kaunistamisel (lisage nende kohalikud nimetused)?
68. Kes kaunistas särgid (igaüks ise või keegi elukutseline tik-kija)?
69. Kui suurt tasu ja millal sai võõras kaunistaja ühe särgi eest?
70. Missuguseid kombeid mäletatakse seoses särgi juurdeldõikamise, õmblemise ja kaunistamisega?

Kandmine.

71. Kui pikk (põlvini, poolde sääride, maani) oli naiste särk?
72. Kas vanemate naiste särgid olid nooremate särkidest pikemad, kui palju?
73. Mis vahendiga kinnitati särk eest, varrukas, värvlid?
74. Kuidas seoti särgile vöö?
75. Kas on käidud särgiväel?
76. Kes käisid särgiväel ja millal (noored, vanad, pidul või tööl, mis aastaajal, kui palju aega tagasi)?
77. Missuguseid teisi rõivaid (põll, vöö, tasku, peakate, jalatsid) kanti särgiväel käies?
78. Kui särk oli alusrõivaks, siis milliste teiste rõivastusesemete-ga teda koos kanti? Oli siin erinevusi tööl, pidul?
79. Missugused olid siin erinevused neiu ja abielus naise ülikon-na vahel?
80. Missuguseid erinevusi oli jõukate ja külakehvikute ülikon-dade vahel?

Lahtkraed ja varrukad.

81. Kas ümbruskonnas tunti särgi peale võetavat, särgiga sarnast lahtist pihta (lahtkraed, rentsi jne.)? Kuidas on selle kohapealne nimetus?

82. Missugusest riidest lahtkrae tehti?

83. Kas lahtkrae sarnanes lõikelt vanemale kohalikule särgile?

84. Missugune oli lahtkrae lõikelt? Joonistage skeem ja lisage üksikosade kohalikud nimetused!

85. Kuidas lõigati lahtkrae piht, kaelaava ja rinna sisselõige?

86. Kas lahtkraele tehti õlalapid?

87. Missugune oli lahtkrae krae?

88. Missugustes pistetes õmmeldi lahtkrae, rinnasisselõige, alläär, õlalapid, krae jne.?

89. Kas lahtkrae kaunistused olid ühesugused särgi kaunistustega?

90. Joonistage ümbruskonnas kasutatud lahtkrae kaunistuste skeemid ja lisage nende kohalikud nimetused!

91. Mis niidiga ja missuguses tehnikas (tikand, pilu, pits) need kaunistused tehti?

92. Kes olid lahtkraede kasutajad (kehvikud, kellel vähe särke või ka jõukad)?

93. Mis eesmärgil lahtkraed tarvitati?

94. Millal ja missuguse särgiga (pidu-, töösärk, vanem, uuem jne.) lahtkraed kanti?

95. Missugused olid lahtkraega samaaegselt kantavad eraldi varrukad (materjal, lõige, kaunistused)?

96. Mis vahendiga need varrukad särgi varrukate külge kinnitati?

97. Millal viimati kasutati lahtkraed?

98. Kes oli ümbruskonnas viimane lahtkrae kasutaja?

Särgipiht.

99. Kas on hariliku särgi peal kantud lühikest varrukatega särki — särgipihta?

100. Kuidas särgipihta koha peal nimetati?

101. Mis materjalist särgipiht tehti?

102. Missugune oli särgipiht lõikelt? Joonistage skeem ja märkige üksikosade kohalikud nimetused!

103. Kirjeldage särgipiha valmistamist!

104. Kuidas oli särgipiht kaunistatud? Joonistage need kaunistused ja lisage nende kohalikud nimetused!

105. Mis tehnikates olid särgipiha kaunistused tehtud (tikand, pilu, pits jne.)?

106. Kes särgipihta kandsid?
107. Missuguse särgiga (töö või pidupuhkusel) ja millal (uus või vana nähe) särgipihta kasutati?
108. Millal kanti särgipihta viimati ja millega see asendati (pluus, jakk jne.)?
-